

Döds budskapet

Budskapet om att någon dött sprides från man till man. Flaggning på halv stång började i början på århundradet när flaggstång började rättes upp vid de stens bandgärdarna. När begravningsföljet äker till kyrkan flaggas det på halv stång vid gärdarna där processionen drar fram, vid hemkomsten hissas flaggan i topp.

Döds anansen började införas i Tidningen omkring sekelskiftet för de begravna personerna. Kvitens användes det av nästan alla. Sedan att såndes ut bjudningskort började nog nästan samtidigt. Till begravningen bjöds utom släkten alla de äldre i begravningen då de var tidna borta. Vid ankomsten till sjukhuset hälsar man först på de närmaste sörjande och säger orden (För beklaga sorgen)

Den döda

Sedan döden inträtt och de första Ränslorna lagt sig
vätades kroppen ut, ögonen loddes igen På aderton-
hundratalet hände det att man lade någon stor koppar-
penning på ögonlocken för att dessa skulle slutas ihop.
En psalmbok loddes nog ibland i Kistan, Munnen bands
upp med ett ~~klätt~~ huvudkläde vilket knöts över
huvudet, detta ombesörjdes av av någon av de närvarande
som var mest försiktig. En psalm eller en bön lästes.
Den döda kroppen lades på ett raffloch eller bänk samt över-
höjdes med ett lakan och fick ligga till snickaren fick
Kistan i ordning, kroppen tvättades ut som det hette, av
någon äldre kvinna i trakten som brukade svepa och
utföra dessa saker, Tångkalman brändes, bädden tvättades
Vid lukkt ställdes ett käll med is i närheten eller under
Kistan, Till kalk användes och i mot lukt

Svepningen

Svepningen utfördes av någon äldre kvinna på trakten.
Tyg och spetsar användes efter vis och lägenhet. Något av
svepningen gjordes av de anhöriga som minna. Den döde
hade ofta lagt under ~~sina~~ kläder särskilda kvinnans.
Nya vita gyllerstumpar sattes an möjligt på fötterna.
Lunga kvinnans svepten i nya kläder nya skor sattes ibland
på fötterna. Ringar av värde togs av den döde, blott
mässningsringar fingo sitta kvar. Kristas av myrten lades
också i kistan.

Likkammaren.

Om likkammaren användes någon bod eller annat rum i
ut. husen, det pryddes oftast med enbuskar samt lekare
så det blev ljusst och vackert. Leden användes ännu någon
gång när ej' liket fraktas till bårkällaren vid kyrkan, Kistan
ställdes på bårken eller pallar Ljus tändes ej' röfles, Gammals
kammar och såg på liket. Någon likvaka förekom nog ej'
här på Tschäls.

Kistan

Kistan var av samma modell som nu fast locket var
högre, färgen var svart at äldre personer, vit at yngre.
Färdigkistorna gjordes av en snickare som hade det på entre-
penad de besticks med kinnvård. Kistan började nog säljas på
adertonhundratalets senare del. Stryvelspår och vitt mossa
lades som bård i kistan. Bårnvinsflaskor, medicinflaskor,
skar, stumpsar samt Ruddas av ull eller fjäder har
hittats vid gravgrävning. Någon gång hittas ^{krage} ~~krage~~ och
bröstveck av gummi som förs användes i stället för linnekrage.
Kistan spikades igen av någon anhäng.

Lickbår

Någon särskild lickbår användes ej här. Bäckläde användes
att lägga på likvagnen och tillhanda hölls gratis av kyrkan,
färgen var svart.

Lickvagn

Liken har körts på vagn så långt tillbaka i tiden som någon
minnes såvida det fanns farbar väg. Det användes både arbets
och fjädervagn. De pryddes av enisbuskar i hönsen eller granis
samt bästäckor. Lick^{bil}vagn började användas för 55 år sedan. Den
ägs av entreprenör. Liket kördes av en köst. Två användes
vid större begravnings. Lickbilen användes nu av alla.
Någon gång på adertonhundratalet lär det ha förekommit att lick-
kistan fick bäras på en släng även en massa till farbar väg.

Utfärdstul

Före innan liket kördes till bårhållaren hölls i allmänhet
utfärdstul (lästul ut). Det berättades av någon från samma
person, var den döde mera bemärkt var nog prästen när
varande och utfärde tolet, kistan utbärs och ställdes
framför huset ingång, locket togs av, någon begravnings
presten sjöngs.

Utfärd

När kistan tillslutits bärs den till den väntande gagnar med
fjällarna före, den bärs av andra släktingar eller andra
närstående eller grannar i ungefärlig ålder med den döde.

Processionen

Färdigt folk som ej hade råd att låna kistan gingo ofta till
kyrkan, Liket drogs av en kist. De närmast väjande gingo
närmast kistan de andra följde efter i grupper, om det blev
något avstånd emellan grupperna sådes att någon mera
snart skulle dö. Prästen förkommer ej här, ej heller
gästarna eller såjstarna, Truinnar och barn följde med till
gravarna utan att följas av män.

Ankomsten till kyrkan

Vid ankomsten till kyrkan sattes kistan med präboken
utanför kyrkogården. Prästen och klosteren gick och mätte
vid kyrkogårdsgården samt gick under klosteringring
till gravan. Under gamla tidens fick ej själspillingen gå
genom gården utan togs över muren. Där har gamla
personer berättat ej heller fick ringning före kamma
för själspillingar, men anhängiga försökte på att låsa dem
till gravan under helgsmålsringningarna. Begravnings
följet tog närmast vägen till gravan.

Jordfästning.

Jordfästningen ägde rum alla dagar utom måndagar. De fattiga brukade i allmänhet användas söndagen, tiden var före högmässan. Jordfästning i kyrkan har använts sedan långt tillbaka av alla bättre personer. Begravningsmässa var tillräckligt, skogigt förekom ej. Kyrkan pryddes med snar eller granar samt väckat emmar på korgalvst. Giffelst förekommer numera vid alla begravningar, Anhöfva och vänner fö hälla tal i kyrkan vid större begravningar eller om väderet är dåligt, Tal förekommer även vid graven samt psalmsång eller av sångare från församlingar. Talen i kyrkan skes efter mullröstning, slås på kammer ej mullröstning av anköriga. Bruket att kasta blommor i graven är av skänd äldre. Kristan slås ej kvar i kyrkan under högmässan. De sångande brukade sitta längst fram under guds tjänsten och satt under text läsningen, Numera ingen skillnad mellan sångande och andra. Personals lästes från församlingstalen i samband med tack sågelsen, Numera bortlagt sedan omkring 50 år.

Själaringning

Själaringning skedd första söndagen efter dödsfallet såvitt ej begravningen skedd före första söndagen då det ringdes klockan tio på förmiddagen då graven öppnades. Den påväntades av kyrkovaktaren och hans medhjälpare två klockor användes, ringningen varade 5 minuter lika för alla Någon särskild gravöppningsringning förekom ej. Numera ringes 2 minuter när tackvålsboken läses upp det väntade för ett tjugotal år sedan. Numera får kamorna begravningsringning för alla, (ej dödfödda) Likståget tog samma väg hemåt, samt gick i något askar takt än färden till kyrkan.

Före bud av likståget.

Om det blev luckor i likståget sådes det att det snart skulle bli någon död, i från den beyn.

Begravningskalas

Begravningskalas för honom hölls i äldre tid. Det kallades gravöl. Det bjöds för begravningen samt följande efteråt. Vård var någon ansedd person av den dödes vänner, eller släktingar med till närstående bjöds samt alla grannar som voro betydande, de mindre bemedlade bjöds någon dag senare. Prästen var med följande dagen liksom klockaren. Kalasen hölls i man gälds bygg redan. Vid följande begravning, bjöds åtminstone bäras på traktering.

Förlöning

För anskning följande är sedan var det vanligt att de välbjöds ~~och till begravning~~ lämnade prästen ersättning för talet vid begravning. Klockaren erhöll traktering eller bjöds på begravningen. Skräddaren som också var kyrkvaktare och i unga erhöll 300 kranar i betalning för gravräddning samt följande ibland, bestående av bröd, smår, kött, korv, kaffe samt socha, vilket medfördes till kyrkan vid begravningen.

Kyrkogårdar är inhägnad med stenmur, innan för
denne finnes häck av mibär, Lärn, stek, stek, Lind samt
Björk äro planterade på kyrkogårdar.

Gravplatserna gicks i varv eller linje, där begravs fattig och
rik i tur och ordning efter dödsfallet. Seder att Råps gravplats
börjas i seklets början, nu är seder allmän, bara obe-
lodde och ensamma begravs på linjen. Platser söder om kyrkan
anses mest hedersam. När en kyrkan börjas användas
senare. Dödfödda barn begravdes i barn linjen eller ställdes
ned i annan grav, liksom afullgångna föster. På 16-1700
talet begravas präster samt mera bemärkta personer i
kyrkans kor samt gånge. Graven grändes dagen före eller
begravningsdagen av styckvaktaren och hans medhjälpare,
länge tillbaka av arbetare från gårdar. Påträffade ben lades
fäst med i gen. vid igen skottning. Envis användes
vid beändenas begravning, nu är det liksom på alla
kyrkan. Tillhandahåll spodar. Gravarna grändes alltid öster
väster, numera hur som helst efter gravplatserns läge.

Gravvårdar finnas av Kolkesten och granit, Kolkestens-
vårdarna äro äldst, För barn före kom mindre gravvårdar.
Gravvårdar av trä få komma ännu i enstaka fall, de
hallas gravkors och har kors form. Ett kors av gjutjärn
finnes också två meter högt upprätt 1850, tillverknings-
orten är okänd. De flesta vårdarna av sten uppsattes på
1870 talet och gjordes vid Kullgrens Uddavalla. Var och
en får ställa upp minnesvård som han vill, En vård
finnes med original inskription. Vårdar från gravas som
ej vårdas ställas upp på här för upplättna ställen.

Gravmyckning

Gravkullar äro allt jämnt vanliga på linjen, de prydas med penceer, pelagorier, begonier m.m. För pingst kullarna ligga och växa igen tills det blir tem. att gräva om på nytt. Sedan att pryda gravarna med blommor är gammalt. Blommor som växte på en grav ansågs vara förligt att tåga eller vidröra, att sätta blommor i glas är nog om 50 ång sed kunnat ännu äldre. Gravarna kallas olika efter typ och smak, och härigen gravar prydas särskilt till Mors eller fars dag, födelsedagar m.m. Särskild gravmyckningsdag är Allhelgonadagen, att överläta gravskötsel till begravdets bästade för 25 år sedan.

Gravarna prydas ej nu mera av pärl eller metallkranor. De köptes av dem som såldt kistan vid samhälle. De lades in i bårhuset eller på begravningen under vintern. Binnande går förskommarna någon gång vid julotta den sedan har bästade Gravar med ljus har ej förskommitt här.

Eldbegängelse

Här har fyra eldbegängelser ägt rum, den första urnas nedrättas år 1934. De som undergått eldbegängelse äro 1 lantbrukare, en affärsman, en läsaunne samt en aktör. Den stora allmänheten är nog emot eldbegängelse men flera börjar för den inställningen att det är bra i hygieniskt hänseende. Någon har nog religiösa inställningar emot det, Någon urnlund finnes ej här utan urnorna placeras i familjegravar.

Någon särskild folktro om kyrkogården finnes inte, men många vill ej gå över kyrkogården efter märkets inbrott emedan de tror vad gamla personer sagt att de sett spöken där. Något särskilt att bliva begravd på först på nya kyrkogården finnes ej.

Andra begravningsplatser.

Här på nya kyrkogården finnas skett flestades fastingen
vetenskap om begravningsplats färdigt förut, skellet
ligga i öster - väster. En gravfält från järnåldern
finnes här samt tre stora gravhögar, en vid ett väg-
skär, den kallas Torshögar, En avrättningsplats
finnes på allmänningen där en grav är, där kostades
för en pinne på kullen av vägfarande.

Bårhus finnes här under kyrkogård.
en den till kom 1993 och kallas litiskällare. Den till-
kom på Kyrkogårdens intimativa område det gamla
bårhuset av trä ej kunde användas under samma-
tiden, det var också skräpigt så ingen ville ställa sina
anhäliga där om han ej var Tuengen, Ibland följer
nog de anhäliga med lik vagnar dit men någon
säger att före komma ej där.

Majning

För bekräftades med ett läggning av grannar hemma vid gården där kistan ställdes för anfördes, samt undlar eller rosor av grannar vid vägskälen som passerades. Risningens uppgift var nog att hedra den döde på dess sista färd. Från en trakt i Närke besökte jag här ett år även grannarna hade ett grannar vid en hem där likfärderna går fram.

När begravningskransar bäjades användes är okänt, men vid gravgrävning bäjades resten av kransar i femtio-åriga gravar. Om minnes tavlor och kransar användes är ej bekant.

Sargdräkten var svart. Svarta huvud kläder användes av kvinnorna. Sargkatt och slöja är nog i en sed som kända är 40-50 år gammal. Seden bäjades bland de väl bäjades men är nu allmän. Sargband hos män bars på vänster arm. Sargband på lockslaget är en senare använd sak. Barns och gästernas klädnad var även svart.

Sångtiderna varade ett år. Under den tiden väres svarts
klödes av kvinnans öfver begravningens dagar
slöjas från ansiktet. Den närmaste tiden öfver
begravningen umgäfs man ej så mycket med andra.

Borgeliga begravningar har förekommit här i 25 år
eller närmare längre. De förrättas öfver prästkyrkans
idéal eller öfver eget tycke. Ibland förekommer
blott läsning av Bibeln samt sång, ingen klock-
ringning. I en del fall byttes liljan och kastas i graven
i stället för smek, klockringning i de flesta fall.
Det är de prästkyrkliga av olika slag som används borgelig
begravning och förrättas av deras pastorer. Någon
gång har sånär till den döde gjävt den sista gränsen.

Oldens begravning har ej hållits här några gång

Någon militär begravning har ej hållits här annat
än när någon viss bemärkt soldat har begravts
då två representanter från regementet var när-
varande och nedlade krans.

Begravning av utländsk onsd begravas har skett
en gång, en testländare begravdes här var Kuip-
flykting. Järdfärningen skedd i Svenska kyrkans
ordning, men vid graven kostade de som följde honom
en näve jord i graven.

Begravningskassa och entepensier finnas ej här.
Entrepensier anlitas i närmaste stad, kan ombesörja
allt för begravningen allt efter de anhörigas önskan
såsom svepning, gravöppning, pyrdande av kyrkan,
bårare, begravningsbrev, tackkort, annonsering samt
hotellrum där middag eller kaffe kan intagas.